

Tgi viva en Bosnia-Erzegovina?

Trais pievels en in pajais malsegir

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **L'Uniun europeica (UE) sto schliar grevs problems economics, ma plis pajais fan la cua avant sia porta per vegnir beneventads sco commembers novs. La davosa admissiun 2007 è stada ina dischillusiun; l'UE ha chapì memia tard che las duas commembras novas, la Bulgaria e Rumenia, n'eran betg propi prontas. Uss è'la vegnida pli prudenta.**

Pir quatter onns pli tard, ils 24 da zercladur 2011, ha la decida d'admetter la Croazia (4,4 milliuns olmas) davent da fanadur 2013, pia suenter in «emprendissadi» da dus onns sut surveglianza. Sin la charta geografica para la Croazia ina zanga averta encunter l'ost che serra en il stadi limitrof, la Bosnia-Erzegovina (strusch 4 milliuns olmas). Il cunfin che separa ils dus pajais limitava l'Imperi osman durant tschientaners; la populaziun da la Bosnia-Erzegovina è islamica per 48%, cristiana ortodoxa per 36% e catolica per 15%. Las structuradas politicas n'èn betg stablas; ins n'astga betg spetgar in'adesiun a l'UE en ils onns proxims. La cunvegna da pasch suttascrita 1995 a Dayton (Ohio) «ha confermà l'existenza da la Bosnia-Erzegovina sco stadi independent (...) cun instituziuns cuminaivlas per l'entir stadi. Ma il patg franchisescha la divisiun en duas 'entitads' bunamain tuttina grondas e cun vastas competenzas: La Republica serba (RS) encunter nord ed ost, la Federaziun da Bosnia-Erzegovina en il center ed encunter sidvest. In vair protectorat internaziunal garanteschal l'applicaziun da la cunvegna (...). La pussanza reala resta tar las 'entitads'; la logica da reuniun etnica para da triumfar (...). Ins pretenda ch'i dettia mo 4,4% Serbs en la Federaziun e 10,7% 'Bosniacs' en la RS» (1). L'autur numna 'Bosniacs' ils muslims da linguatg slav: «I dovran in idiom che sumeglia dapli al croat areguard la pronunzia ed al serb areguard il stgazi da plects e ch'i numnan 'lingua bosniaca' ['bosanski jezik']» (2). Ma il diever da l'adjectiv 'bosniac' resulta d'in

svilup da plis decennis che correspunda a la genesis d'ina schientscha naziunala.

In'atgna naziun

En il reginam da Jugoslavia reveva in naziunalissem che francava ina ferma prevalenza serba. 1941–1945 hai dà in stadi naziunalistic croat che cumpigliava l'entira Bosnia-Erzegovina. La Jugoslavia comunista reconuscheva expressivamain pliras naziuns, t. a. la croata e la serba, mintgina cun in'atgna republica federativa, plinavant er ina republica da Bosnia-Erzegovina, ma senza atgna naziun. Il teolog *Stefan Kube* ha gist publictà in artigel «davart il num naziunal dals Muslims da Bosnia» (3); sia introduziun tuna per rumantsch: «1968 han ins reconuschì ils muslims da Bosnia sin stgalim federal jugoslav sco in'atgna naziun, sco 'Muslims en senn naziunal'». Lez num naziunal

('Muslimani') sa distingueva dal num dal pievel cartent ('muslimani') mo tras la maiuscla» (p. 15). L'autur punctuescha: «In'atgna schientscha da gruppa era sa sviluppada tar ils muslims gia avant lur reconuschienscha uffiziala sco naziun. L'act politic dals communistes confermava mo ina realitad» (p. 15). Ma lur bunas relaziuns cun ils pajais arabs e cun l'Indonesia han segir stimulà ils manaders jugoslavs da metter en evidenza lur agen islam indigen. «Gia la reconuschienscha sco naziun (...) muntava in progress per la populaziun islamica» (p. 17). Dentant manegian blers Croats e Serbs anc oz che lezza populaziun saja ina part islamisada e turchisada da la naziun croata u serba; il general serb *Ratko Mladic*, oz avant dretgira a Den Haag pervi da malfatgs commess en Bosnia Bosnia, numnava ils Bosniacs adina be «ils Tircs».

Sarajevo fa endament

Da Chalondamars 1992 ha 62,7% dal pievel da Bosnia-Erzegovina vuschà per l'indipendenza, pia bler dapli che mo la part islamica. Kube rapporta: «Suenter la fin da Jugoslavia è naschida ina situaziun tuttafart nova. La guerra ha manà la populaziun islamica a s'integrar pli fermamain a sia naziun (...). D'atun 1993 (...) tar ina radunanza extraparlamentara da l'uscheditga Assambla populara bosniaca, ha ina maiortad da politichers ed intellectuals vuschà da remplazzar 'Muslim' cun 'Bosniac'. Dapi 1994 è quest num francà en la constituziun (...). In motiv è segir ch'il pled equivoc 'muslim' stimulava adina puspè ils naziunalists croats e serbs da disfamar la populaziun islamica sco fundamentalista» (p. 17). Questa populaziun fa ora mo la maiortad relativa en l'entir pajais, ma l'absoluta en l'uscheditga Federaziun, cun citads sco Sarajevo (var 650 000 olmas), Tuzla (181 558), Zenica (151 334) e Mostar en Erzegovina (126 448). Ina part da la populaziun croata posseda era passaports da Croazia; tgi sa sch'i na van betg a star encunter vest suenter l'adesiun a l'UE? Quest schabetg vegn en mintga cas ad influenzer il svilup en Bosnia-Erzegovina ed en sia chapitala Sarajevo (per tirc «Saraybosna», da «saray» che munta «chastè»). Strusch in onn pli tard commemoresch'ins ils 28 da zercladur 1914 a Sarajevo, l'assassinat dal prinzi ereditari da l'Austria-Ungaria e da sia consorta – di da festa per ils naziunalists serbs, ma segir betg per la populaziun bosniaca e gnanca per la croata. Co va quai vinavant?

1. Paul Garde, *Les Balkans. Héritage et évolutions*. Paris (Flammarion, ISBN 978-2-0812-2603-6) 2010, pp. 61–62 e 128.
2. Paul Garde (sco nota 1), p. 113.
3. Stefan Kube, *Debatten über den nationalen Namen der bosnischen Muslime*. En: «G2W» 7-8/2011, pp. 15-17. Adressa: Birmendorferstr. 52, Postfach 9329, 8036 Turitg. Fax: 043 322 22 40. Posta electronica: g2w.sui@bluewin.ch. Internet: www.g2w.eu.